

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSM.422.11.2016.AC

Warszawa, 19 sierpnia 2016 roku

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości**

w odpowiedzi na pismo (znak: Nr DL-IV-0825-5/16), zawierające prośbę o przekazanie informacji niezbędnych do udzielenia odpowiedzi na pytania Komitetu państw stron Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed wykorzystaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote w dniu 25 października 2007 r., w kontekście zagrożeń i działań podejmowanych przez Państwa-Strony Konwencji, w celu ochrony małoletnich migrantów przed przestępstwami o charakterze seksualnym, uprzejmie proszę o przyjęcie propozycji Rzecznika Praw Dziecka w zakresie działań koniecznych do podjęcia dla zwiększenia poprawności funkcjonowania oraz skuteczności systemu wykrywania nadużyć seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich cudzoziemców oraz systemu pomocy małoletnim cudzoziemcom, którzy padli ofiarą przestępstw seksualnych.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, osiągnięcie przywołanego powyżej celu zależy od współpracy i merytorycznego przygotowania funkcjonariuszy i pracowników instytucji publicznych mających bezpośredni kontakt z małoletnimi cudzoziemcami, w szczególności Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Straży Granicznej, Policji, ośrodków pomocy społecznej, centrów pomocy rodzinie oraz placówek oświatowych, do których uczęszczają małoletni.

Nie ulega wątpliwości, że pewne sygnały wskazujące na fakt, że małoletni może być ofiarą wykorzystania seksualnego mogą zostać zaobserwowane już w toku odprawy granicznej przy jego wjeździe do Polski. Dotyczy to w szczególności małoletnich cudzoziemców bez opieki, którzy deklarują zamiar ubiegania się w Polsce o udzielenie ochrony międzynarodowej. W toku przyjmowania wniosku o udzielenie ochrony, funkcjonariusze Straży Granicznej, jak również ustanowiony przez sąd opiekuńczy kurator

26 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

małoletniego, powinni starannie wsłuchiwać się w deklarowane przez dziecko problemy, które zmusiły je do opuszczenia kraju pochodzenia, jak również w opisywane przez małoletniego okoliczności towarzyszące jego podróży do Polski. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka wysoce pożądanym byłoby, aby w czynnościach przyjęcia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej małoletniemu bez opieki uczestniczył psycholog dziecięcy. Wiadomości specjalne, które posiada taka osoba mogłyby pozwolić – dzięki obserwacji zachowania dziecka, emocji towarzyszących jego odpowiedziom na poszczególne pytania – na zauważenie już na tym etapie oznak możliwego wykorzystania seksualnego.

Na dalszym etapie pobytu dziecka w Polsce wykrycie, że małoletni mógł być ofiarą nadużyć seksualnych może nastąpić w toku kolejnych czynności postępowania w sprawie udzielenia mu ochrony międzynarodowej lub w sprawie zobowiązania go do powrotu, np. podczas przesłuchania. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, koniecznym jest, aby w przesłuchaniu małoletniego w ramach ww. postępowań również uczestniczył psycholog. Jego opinia, wskazująca na to, czy stan psychofizyczny dziecka uzasadnia przypuszczenie, że mogło ono być poddane przemocy (w tym przemocy lub wykorzystaniu seksualnemu) byłaby z jednej strony ważnym dowodem w toczącej się sprawie (wpływałaby na ocenę wiarygodności zeznań małoletniego), z drugiej zaś strony – jej konkluzje wskazywałyby, czy należy informować organy ścigania (Policję, prokuraturę) o możliwości popełnienia przestępstwa o charakterze seksualnym na szkodę małoletniego cudzoziemca.

Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, efektywność systemu wykrywania nadużyć seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich cudzoziemców w dużym stopniu zależy od merytorycznego przygotowania pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców zatrudnionych w ośrodkach dla cudzoziemców. Powinni oni być wyczuleni na sygnały ze strony dziecka, które mogą wskazywać na to, że jest ono ofiarą wykorzystania seksualnego. W ocenie Rzecznika bardzo istotnym jest, aby pracownicy ośrodków dla cudzoziemców reagowali na wszelkie niewłaściwe zachowania czy zdarzenia, do jakich dochodzi w rodzinach cudzoziemców, nawet wtedy, jeśli są one akceptowane w kulturze kraju, z którego cudzoziemcy pochodzą. Pracownicy ośrodków nie mogą obawiać się podjęcia interwencji, np. w sytuacjach, w których dochodzi do stosowania przemocy w rodzinie. W przypadku powzięcia przypuszczenia, że małoletni cudzoziemiec może być ofiarą wykorzystania seksualnego, pracownicy ośrodków dla cudzoziemców powinni niezwłocznie informować o tym właściwy sąd opiekuńczy oraz organy ścigania.

Nie ulega wątpliwości, że sygnały wskazujące na możliwość wykorzystania seksualnego mogą zostać zauważone także w placówkach oświatowych, do których uczęszczają małoletni (przez wychowawcę, nauczycieli, pedagoga, psychologa). W takich przypadkach konieczne jest niezwłoczne przekazanie takiej informacji sądowi opiekuńczemu oraz organom ścigania. Jednocześnie pożądana jest dalsza wspólna analiza ujawnionego przez szkołę problemu z ośrodkiem dla cudzoziemców, w którym mieszka małoletni.

Wykrycie faktu, że dziecko jest ofiarą wykorzystania seksualnego jest trudniejsze w sytuacji, gdy mieszka ono wraz z rodziną poza ośrodkiem dla cudzoziemców, a więc, kiedy to jedynie w szkole może zostać zauważona zmiana zachowania dziecka. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, pożądanym byłoby wprowadzenie w tych przypadkach – poza powiadomieniem sądu opiekuńczego i organów ścigania – obowiązku informowania przez szkołę Departamentu Pomocy Socjalnej Urzędu do Spraw Cudzoziemców, którego pracownicy powinni zostać wyposażeni w uprawnienie do przeprowadzenia wywiadu środowiskowego z rodziną małoletniego w miejscu jego zamieszkania. Na dalszym etapie pobytu dziecka w Polsce (już po uzyskaniu jednej z form ochrony międzynarodowej lub ochrony krajowej) powyższy obowiązek Urzędu do Spraw Cudzoziemców przejmą ośrodki pomocy społecznej i centra pomocy rodzinie.

Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, pracownicy i funkcjonariusze wszystkich ww. instytucji powinni cyklicznie przechodzić obowiązkowe szkolenia poświęcone zagadnieniom wykrywania wykorzystania seksualnego małoletnich. Wrażliwość osób pracujących na co dzień z dziećmi na kierowane przez nie sygnały, jak również umiejętność wnikliwej obserwacji przez te osoby sytuacji rodzinnej i rówieśniczej dziecka jest konieczna dla zapewnienia skuteczności i prawidłowego działania polskiego systemu wykrywania nadużyć seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich cudzoziemców. Nie ulega natomiast wątpliwości, że umiejętności te należy stale doskonalić.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, małoletnim cudzoziemcom przebywającym w ośrodkach dla cudzoziemców oraz w pieczy zastępczej, należy zapewnić możliwość kontaktu z psychologiem władającym ich językiem. W przypadkach, gdyby nie było to możliwe, dziecku powinien zostać zapewniony niezależny tłumacz, który mógłby uczestniczyć w jego spotkaniach z psychologiem. Z jednej strony, mogłoby to umożliwić łatwiejsze wykrycie nadużyć seksualnych popełnianych na szkodę dziecka, z drugiej zaś strony – stanowiłoby formę pomocy i wsparcia udzielanego dziecku, które padło ofiarą wykorzystania seksualnego. Jeśli z kolei chodzi o działania o charakterze generalnym,

pożądanym byłoby prowadzenie przez ośrodki dla cudzoziemców i szkoły spotkań / rozmów z małoletnimi cudzoziemcami, mających na celu przekazanie im w przystępny sposób, że mają prawo zwracać się do właściwych instytucji o pomoc w sytuacjach, gdy inna osoba (również członek ich rodziny) stosuje wobec nich przemoc lub dopuszcza się innych nadużyć.

Wyrażam nadzieję, że powyższe sugestie pomogą w opracowaniu stanowiska Rządu dla Komitetu państw stron Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote w dniu 25 października 2007 r oraz będą stanowiły podstawę do podjęcia prac legislacyjnych zwiększających ochronę praw dziecka.

W wyrażeniu szacunku
Marek

